

Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Me?unarodni, interdisciplinarni, dvojezi?ni, online ?asopis

Politi?ke refleksije o Bosni i Hercegovini nakon Daytona

Nikola Kova?

BOSNA I HERCEGOVINA U SVJETLU EVROPSKIH INTEGRACIJA

Brojne rasprave na skupovima posve?enim politi?koj situaciji u Bosni i Hercegovini nose obilježje apstraktnog teorijskog razmatranja, pri ?emu se ne vodi ra?una o uzrocima koji su zemlju doveli do mrtve ta?ke, sa koje se ne može naprijed, a nazad se nema kud. Zato je pozivanje na ?injenice koje je istorija u Bosni i Hercegovini verifikovala svojim krvavim pe?atom, jedini na?in autenti?nog promišljanja i nau?ne objektivacije savremene bosanskohercegova?ke realnosti. O Bosni i Hercegovini se može govoriti jedino iz dubine njenog iskustva, dijele?i užase njene tragedije.

Moja razmišljanja polaze od ?injenice da je Bosna i Hercegovina bila napadnuta i napuštena. Kako je napadnuta najbolje potvr?uju obrazloženja presuda Krivi?nog suda za ratne zlo?ine u Hagu: u njima je okvalifikovan karakter ratnih sukoba u Bosni i Hercegovini, ukazano na po?inioce zlo?ina i imenovani gospodari rata. Bosna i Hercegovina je i napuštena, jer me?unarodna zajednica nije preduzela odgovaraju?e mjere da sprije?i masovne progone, masakre i genocid. Zahvaljuju?i svojim vojnim potencijalima, ona je to mogla u?initi, a prema odredbama Povelje UN – ona je bila dužna da odbrani napadnutu ?lanicu OUN. Me?utim, spori mehanizmi me?unarodnih institucija zakasnili su 1992. godine da sprije?e sukobe i zaštite civilno stanovništvo, kao što kasne i danas kad je Bosna i Hercegovina prakti?no podijeljena. Me?unarodna zajednica još vjeruje da su dovoljne neke kozmeti?ke intervencije u Ustavu pa da Bosna i Hercegovina postane Švajcarska: umjesto radikalnih mjera, ona traga za palijativnim rješenjima, kao što je 1992. umjesto vojne intervencija razradila plan humanitarne pomo?i.

Bosna i Hercegovina ne može postiti?i potreban stepen pravne i politi?ke stabilnosti sve dok postoje dvije države u Državi. Ta kontradiktorna i apsurdna situacija je i logi?ki neodrživa; ona je i ljudski uvredljiva, jer su granice izme?u entiteta povu?ene linijom razdvajanja ratnih operacija. Granice se, me?utim, druk?ije trasiraju, vode?i ra?una o istorijskim, prirodnim, ekonomskim i drugim faktorima. Bosna i Hercegovina, naime, ni pod tu?im upravama nikad nije bila podijeljena po etni?kom osnovu. Danas, nakon etnizacije teritorija i masovnih progona stanovništva, paradržavna tvorevina Republika srpska postoji kao ratni plijen agresora i ostvarenje onih hegemonisti?kih težnji zbog kojih je i došlo do sukoba 1992. godine.

Sigurnosti zemlje svakako ne može doprinijeti ni postojanje dviju etni?kih policija, kao što ni unapre?enju kulture ne može pomo?i desetak ministarstava za kulturu ni rad “dviju škola pod istim krovom”. Zar je mogu?e o?ekivati privredni napredak kad su svi temeljni sistemi (elektroprivreda, transport, komunikacije) kao i poreski i carinski sistemi udvostru?eni ili utrostru?eni? Zar lokalne vlasti mogu raspolagati društvenom imovinom kao privatnom svojinom kad je ta imovina sticana

trudom i sredstvima ?itave bivše društvene zajednice?

Ovakav model društva nisu željeli narodi Bosne i Hercegovine. Ustav Bosne i Hercegovine nije donesen u Skupštini Bosne i Hercegovine nego je oktroisan u Dejtonu: on ne izražava duh i volju svih naroda Bosne i Hercegovine, niti je napravljen po njegovoj mjeri.

Sprovo?enje tog ustava povjereno je UNPROFOR-u, SFOR-u, IFORU-u i njihovom civilnom krilu OSCE-u. Misija UNPROFOR-a, od samog dolaska u Bosnu i Hercegovinu, bila je i kontradiktorna i apsurdna: vojne snage su trebale da održe mir (peace keeping) u situaciji kad je bjesnio rat na ?itavoj teritoriji Bosne i Hercegovine. Umjesto da zavedu mir (peace making) snage me?unarodne zajednice vršile su monitoring i kontrolisale razvoj vojnih operacija s ciljem da se teritorija Bosne i Hercegovine etni?ki podijeli.

Sa takvim pritiskom me?unarodnog faktora i gotovim rješenjima donesenim mimo volje naroda i uprkos istorijskom iskustvu, Bosna i Hercegovina danas živi u svijetu posljedica, post festum , kad je sve svršeno i kad su intervencije gotovo nemogu?e. Uspostavljeno je ?injeno stanje koje je na dobrom putu da postane i pravno stanje. Podjela države koja je izgledala kao privremeno rješenje, pretvorila se u trajno stanje paradržavnih ustanova. Rat je završen, a antagonizmi su ostali; ideja podjele i etni?kog zaokruženja teritorija ozakonjena je dejtonskim granicama entiteta. Dejton je legalizovao svršeni ?in, nakon što je prethodno proglasio svršetak rata bez pobjednika i pobije?enih i odredio procenete teritorijalnog razgrani?enja entiteta. Na tim osnovama i sa tim pretpostavkama ne može se graditi demokratska država; Bosna i Hercegovina je lišena mogućnosti strateškog razvoja ideje države i obnove duha njenih demokratskih ustanova. Jednom rije?ju, Dejtonski sporazum je danas postao prepreka i politi?kom i privrednom razvoju Bosne i Hercegovine kao i smetnja stabilizaciji regiona. Zato se s pravom može postaviti pitanje: zašto se danas Dejtonski sporazum ?ita kao normativni akt, a ne tuma?i kao evolutivni dokumenat, utoliko više što niko od glavnih potpisnika tog sporazuma nije me?u živima? Osim toga, situaciju u Bosni i Hercegovini je fiksirala i odredila me?unarodna zajednica i, prema tome, ona ima i pravnu i moralnu obavezu da omogu?i narodima Bosne i Hercegovine da prona?u najbolji put ka Evropi, a ne da je prepuštaju samovolji lokalnih lidera od kojih mnogi, još i danas, zagovaraju ideje koje su dovele do sukoba 1992. godine.

Me?unarodna zajednica se služi obe?anjima (koja se ne ostvaruju), istrošenim stereotipima (koji nisu nigdje uspjeli, od Minhena 1938. do Kipra u naše vrijeme), prijetnjama i sankcijama (koje nemaju velikog efekta); ona sudi ratnim zlo?incima, ali njihova paradržavna tvorevina, kao njihov spomenik, nastavlja da živi. Najzad, me?unarodna zajednica mora odgovoriti šta želi u Bosni i Hercegovini – uspostaviti suverenu i teritorijalno jedinstvenu državu ili pacificirati region. Jer, insistiranje na ustavnim amandmanima koji ne zadiru u suštinu problema državne organizacije i njene bezbjednosti jalov je posao; naprotiv, nakon uspostavljanja državne vlasti na cjelokupnoj teritoriji Bosne i Hercegovine i ja?anja njenih centralnih mehanizama, pitanje ustavnih aranžmana postaje tehni?ko pitanje pravnih eksperata.

Ali, i pored prepreka koje proizlaze iz bukvalnog tuma?enja Dejtonskog sporazuma, te uprkos inertnosti me?unarodne zajednice i njenoj indiferentnosti prema agresivnoj retorici nacionalisti?kih lidera, postoje rješenja koja se o?ekuju i za koja se zalažu snage koje poštuju istorijsko-pravni integritet Bosne i Hercegovine i mozai?ki karakter njenih naroda i kulturnih tradicija. Ovdje, prije svega, isti?emo potrebu reintegracije države uz široku lokalnu i komunalnu samoupravu, reduciranje politi?ke birokratije, centralizovanje vitalnih funkcija države, ekonomsku obnovu zemlje, podsticaj velikim investicionim projektima, modernizaciju velikih privrednih sistema,

usmjeravanje investicija u proizvodnju a ne u budžetske potrebe. Ovo su samo neki od zahtjeva koje bi trebalo ispuniti prije nego što Bosnu i Hercegovinu sagledamo u svjetlu evropskih integracija.

PARADOKSI DEJTONA

U Dejtonu je Bosna i Hercegovina dobila ustav za koji nisu glasali poslanici njenog Parlamenta. Ustav je, dakle, oktroisan kao osnov budućeg državno-pravnog poretka u zemlji koja je tek izašla iz rata. Ta odluka dovoljno govori o političkom i pravnom statusu Bosne i Hercegovine unutar evropskih država. Iako su odluke donesene u Dejtonu bile nužne i korisne za prekid rata, one su ostavile dugoročne štetne posljedice za razvoj demokratskih odnosa u Bosni i Hercegovini: sporazum, između ostalog, ne definiše karakter rata i izjednačava u pravima i agresore i žrtve. Sporazum se, dakle, temelji više na zahtjevima političkog pragmatizma nego na imperativima etike i zdravog razuma. A pravednog mira nema bez suočenja sa istinom i priznanja krivice za počinjene zločine.

Strategija međunarodne zajednice prema Bosni i Hercegovini bila je u toku sukoba ne samo kontradiktorna nego i duboko nepravedna i nehumana: kad je trebalo zaštititi suverenu državu, članicu UN, međunarodna zajednica nije pokazala ni najmanje političke volje da onemogući etničko čišćenje, masovne pokolje i genocid; kad je, pak, trebalo okončati ratne operacije, međunarodna zajednica, uz blagoslov UN, učinila je sve da se agresori izjednače sa žrtvama, da podijele teritorije po linijama na kojima su agresori počinili najveće zločine nad civilnim stanovništvom. Dejtonski sporazum je na taj način legalizovao ratna osvajanja, kojih se prednosti agresor ne misli odreći za pregovaračkim stolom. Dejtonski sporazum je ratifikovao *fait accompli*, a Bosna i Hercegovina se našla u "svijetu posljedica", nemoćna pred hiljadama žrtava, nemoćna da uspostavi pravedan i trajan mir. Trajnog mira, međutim, ne može biti bez zadovoljene pravde, a međunarodna zajednica je isplanirala da agresiju okonča bez pobjednika i bez pobijeđenog, da "zarađene strane" podijele odgovornost, da se agresoru ozakoni pravo nad teritorijama koje je osvojio manu militari. Bukvalna primjena Dejtonskog sporazuma nije, dakle, ukinula opasnost od separatističkih tendencija, što vodi ka teritorijalnoj, političkoj, ekonomskoj, kulturnoj podjeli Bosne i Hercegovine, tj. rušenju njenog ustavno-pravnog poretka. Otuda potreba za promjenom odredaba Dejtonskog sporazuma i Ustava Bosne i Hercegovine, koji je rezultat tog sporazuma.

Paradoksalne odluke međunarodne zajednice nisu ništa manje ni u domenu unutrašnjeg uređenja zemlje: ona priznaje suverenu Bosnu i Hercegovinu i njen istorijski kontinuitet, ali legalizuje dvije države (istina, ne kao međunarodne subjekte) u Državi; međunarodna zajednica, uz pomoć UN, proglašava zaštićene zone u Bosni i Hercegovini, ali ne poduzima nikakve mjere (osim monitoringa) da bi ih zaštitila; međunarodna zajednica traga za licima optuženim za zločine počinjene po komandnoj odgovornosti, a stotine ubica i koljača su još uvijek na slobodi i obnašaju razne funkcije u Bosni i Hercegovini i drugdje. Međunarodna zajednica ignoriše pozive preživjelih iz Srebrenice da se utvrdi uloga "plavih šljemova" u pokolju iz jula 95. A prema svim dostupnim dokumentima, za genocid u Srebrenici odgovornost snose isto toliko i predstavnici međunarodne zajednice koji nisu spriječili masakre, kao i Mladićevi zločinci. Ti su paradoksi izraz nekoherentne vanjske politike u međunarodnoj zajednici: interesi i strategija Amerikanaca nisu bili isti kao interesi Rusa, Francuza ili Engleza; svi su se međusobno razlikovali kao što su se razlikovali i stavovi njihovih vlada. Te političke razlike za Bosnu i Hercegovinu imale su fatalne posljedice.

Pozivajuć se na navedene činjenice i analizirajući misiju međunarodne zajednice na Balkanu, a posebno u Bosni i Hercegovini, postavlja se logično pitanje: šta Evropa želi da postigne na svom

jugo-isto?nom poluostrvu? Za posljednjih deset godina pokazala je da želi pacifikaciju regiona; u tome je njen vojni projekat ostvario pun rezultat. Civilni organizmi me?unarodne zajednice (OHR, OSCE) nisu uspostavili ni trajan ni pravedan mir, nisu osigurali vladavinu prava i funkcionisanje zajedni?kih ustanova, nisu stvorili osnovne pretpostavke za normalan opstanak suverene države, nisu reformisali politi?ke i društvene strukture u cilju ja?anja svijesti o gra?anskom društvu, nisu omogu?ili povratak izbjeglih i raseljenih lica niti su njihov povratak u?inili održivim – ekonomski i bezbjedonosno, nisu priveli pravdi ni najzna?ajnije ratne zlo?ince. Jednom rije?ju, nisu stvorili pravne i politi?ke pretpostavke koje bi garantovale trajan mir i ja?anje onih snaga koje se zalažu za vladavinu prava i za približavanje evropskim i atlantskim integracionim tokovima.

Paradoksalan je stav me?unarodne zajednice i njenog Visokog predstavnika da dozvoli nacionalnim strankama, koje trenutno dominiraju politi?kom scenom u Bosni i Hercegovini, da u svakodnevnoj parlamentarnoj praksi nastavljaju razbijanje bosanskohercegova?ke države politi?kim sredstvima kao što su to u ratu ?inile silom oružja. Niko razuman ne može osporavati volju i pravo naroda da se politi?ki organizuje (pa i na nacionalnoj osnovi) u skladu sa svojim interesima, potrebama i tradicijskim težnjama. Ali se ne može prihvatiti praksa manipulisanja narodom, njegovim nacionalnim i patriotskim osje?anjima, stalnim zastrašivanjem od ugroženosti; ne može se tolerisati isticanje nacionalnih interesa na štetu opštih i univerzalnih; ne može se ravnodušno posmatrati ja?anje secesionisti?kih tendencija unutar Države koja ima me?unarodni kredibilitet i duboke istorijske korijene svog suvereniteta. Me?unarodna zajednica još ne uvi?a da isticanje prava na zaštitu nacionalnih interesa ne služi narodu i ne doprinosi u?vrš?ivanju temelja države, nego da prevashodno koristi politi?koj oligarhiji koja u umnožavanju funkcija i ustanova vlasti vidi šansu za o?uvanje vlastitih privilegija. Desetogodišnja praksa upravljanja državnim poslovima pokazuje da su vrlo rijetki slu?ajevi približavanja stavova i usaglašavanja mišljenja izme?u predstavnika triju vladaju?ih stranaka. Najbanalniji kao i najvažniji problemi, od izgleda pasoša do stvaranja jedinstvene vojske i policije, bili su predmet arbitraže Visokog predstavnika. Na tim pretpostavkama diobâ i lažne odbrane nacionalnih interesa ne može se graditi zajedni?ka pravna država, ne može se ostvariti demokratizacija odnosa ni ideja solidarnosti i me?usobnog povjerenja.

Jedan od osnovnih paradoksa politike koju me?unarodna zajednica sprovodi u Bosni i Hercegovini, jeste nedostatak strateške vizije razvoja politi?kog, ekonomskog, kulturnog sistema; to je politika bez ideološke vizije, bez “u?ene nade” (docta spes), bez otvorenih horizonata; njen operativni krug, obilježen pragmatičkim akcijama i palijativnim rješenjima, ne obuhvata dublje istorijske i kulturne slojeve niti definiše specifi?ne uslove razvoja regija na Balkanu koje kontroliše me?unarodna zajednica. I u proteklom ratu i, danas, u nestabilnom miru, me?unarodna zajednica uvažava ?injeno stanje, a zanemaruje pravno, eti?ko i kulturološko stanovište. ?ak i kad bi uspjele njeni projekti i ciljevi (za koje se još ništa pouzdano ne zna), rezultati ne mogu biti isti, na primjer, na Kosovu i u Bosni i Hercegovini. Stoga ni mjere koje predstavnici me?unarodne zajednice preduzimaju i primjenjuju ne mogu biti identi?ne na svim teritorijama koje nadgledaju.

Najzad, me?unarodna zajednica ima ogromne moralne obaveze prema Bosni i Hercegovini: ako je Bosna i Hercegovina u ratu ostavljena da se sama brani, ona danas ima pravo da od nje zahtijeva pomo? u nalaženju svog puta obnove i svoga mjesta me?u državama ujedinjene Evrope. To zna?i da stvori pretpostavke za ja?anje demokratskog duha i osnova civilnog društva, za brži ekonomski napredak. Bosna i Hercegovina o?ekuje od me?unarodne zajednice da joj pomogne kako me?u evropskim državama ne bi doživjela sudbinu ekonomskog protektorata kolonijalnog tipa, nego da svoje potencijalne i realne mogu?nosti pretvori u šansu za ravnopravnu saradnju, povezuju?i – kao zna?ajno geo-politi?ko i kulturnocivilizacijsko raskrš?e – jug i sjever Evrope, Istok i Zapad.

NULTI STEPEN PREGOVORA

Brojni sastanci stranačkih lidera sa stranim diplomatima, posebno sa američkim ambasadorom, više liže na političku gestikulaciju nego na racionalan postupak pregovaranja. I jedni i drugi tvrde da je to samo prvi korak u reformi Ustava i da je usvajanje amandmana već značajan uspjeh. Pri tome i jedni i drugi zanemaruju činjenicu da taj “prvi korak” dolazi nakon više od deset godina od potpisivanja dejtonskog sporazuma. Za to vrijeme u Bosni i Hercegovini su završeni neki ireverzibilni procesi: pošto povratak prognanih i obnova suživota nisu ni bili prioriteta međunarodne zajednice, teritorije su etnički zaokružene, najveći broj izbjeglica nije se vratio u svoje domove jer im nisu osigurani ni minimalni uslovi za preživljavanje; u zavičaj se danas vraća više mrtvih nego živih, ili se vraćaju oni koji žele da umru u rodnom mjestu. Preostale izbjeglice su najčešće asimilovani emigranti, koji su prihvatili novi zavičaj: njihova djeca se jedva sjećaju da su im roditelji sa Balkana, iz Bosne, iz Hercegovine. A i kad se vraćaju, izbjeglice biraju teritorije gdje je njihov narod u većini. Tako se i ne htijući dovršava proces etničkog čišćenja i teritorijalnog razgraničenja, započet u ratu. Demografska struktura gradova drastično je poremećena: u Ljubinju, Nevesinju, Gacku Rudom, Bileći, Trebinju gotovo da i nema Bošnjaka i Hrvata; u Mostaru i u dolini Neretve procenat Srba je zanemarljivo mali; nekad je Sarajevo bilo drugi grad po broju Srba (poslije Beograda), danas je to – nikako.

Predloženi amandmani na Ustav Bosne i Hercegovine imaju izrazito kozmetički karakter; poznato je da kozmetički postupak može uljepšati lice, ali ga ne može podmladiti. Predloženim promjenama Bosna i Hercegovina ne dobija ni na stabilnosti ni na jedinstvu. Taktičkim promjenama, licitiranjem i međusobnim ustupcima strategija jačanja države nije se ni za dlaku unaprijedila: suverena država postoji samo de iure. Da bi Bosna i Hercegovina postala suverena, treba ukinuti države u državi – Republiku srpsku i Federaciju. Taj kontradiktorni i apsurdni model paradržavnog uređenja pravno je neodrživ, a u praksi se pokazao kao neefikasan, skup i neprimjeren iskustvu i tradiciji triju naroda povezanih brojnim međusobnim vezama. Ipak, politička oligarhija nastoji da očuva status quo i da unutar pogrešnih pretpostavki dođe do pozitivnog rješenja. Taj politički marifetluk može naići na podršku samo kod onih krugova koji su sa sličnim pretpostavkama i počinili rat 1992. godine. Danas je očito da je progon stanovništva poslužio prije svega kao sredstvo i lažni alibi za stvaranje nezavisnih država, za etničko zaokruživanje teritorija, za promociju samozvanih lidera. I dok pokretaji agresije i tvorci Republike srpske čekaju presudu Međunarodnog krivičnog suda u Hagu, rezultati njihove osvajačke politike, u obliku Republike srpske, koriste se svim privilegijama nezavisne države u oblasti kulture, prosvjete, zdravstva, informisanja, poreskih i carinskih obaveza, policijskih nadležnosti.

Međunarodna zajednica, u naizmjeničnoj ulozi tutora, protektora ili posmatrača, više se bavi posljedicama političkog stanja u Bosni i Hercegovini nego njegovim uzrocima, ne pitajući se za aktere koji su to stanje nametnuli narodima Bosne i Hercegovina u obliku Dejtonskog sporazuma. Ne treba zaboraviti da je upravo međunarodna zajednica diktirala dinamiku ratnih sukoba; da je svojom neaktivnošću (ili lošom procjenom) omogućila tragediju Srebrenice; da je odredila procenat teritorija koje pripadaju agresoru za počinjene zločine; da je podijelila državu na dva dijela. Danas ta zajednica odbija odgovornost za model upravljanja koji ne funkcioniše: štaviše, ona daje podršku onim snagama koje verbalno prihvataju ustavne amandmane, a u praksi nastoje da održe autonomnaške privilegije koje im omogućava podijeljena država. Za kritiku međunarodne zajednice nalazimo dovoljno razloga i u iskustvima iz rata u BiH i u praksi upravljanja u miru. U ratu je ona tolerisala pokretaju agresije, bila na strani jačega (a ne na strani žrtava), vjerujući da su “gospodari rata” njeni jedini sagovornici. Danas, u nestabilnom i uslovnom miru, međunarodna zajednica prihvata logiku nacionalnih dioba i izborne rezultate prema kojima su javne funkcije

podijeljene na tri dijela. Strategija međunarodne zajednice se ne uzdiže do nivoa refleksije o principima istine i pravde, do razmatranja o dubokim historijskim uzrocima koji uslovljavaju i oblikuju duhovno i političko biće Bosne i Hercegovine. Logika međunarodne zajednice nije u stanju prihvatiti jedinstvo u razlikama, ne vodi računa o solidarnosti koja se ne rađa iz humanitarne pomoći, investicijskih programa ili zajmova MMF. To su vrijednosti koje su imanentne bosanskohercegovačkoj tradiciji, koje su kroz historiju odolijevale različitim iskušenjima i uvijek trijumfovale zahvaljujući snazi svog etičkog uvjerenja. U razmatranju bosanskohercegovačke stvarnosti međunarodna strategija je, očitito, lišena etičke i kulturnoistorijske dimenzije. I ovdje politički pragmatizam stoji iznad argumenata razuma.

Diobe BiH započele su prema minhenskom scenariju razbijanja čehoslovačke 1938. godine: suverena država BiH izgubila je kontrolu nad dijelom teritorije. Nakon agresije, linije razdvajanja ratnih operacija postale su granice zaokruženja etnički “čistih” teritorija. Trenutno diplomatsko žongliranje oko sastava Predsjedništva, jačanja vlade i izbora parlamenta samo je cinična zabava koja treba da utješi javnost zbog nedostatka istinskih reformi i poboljšanja životnog standarda. Sve dok se ne ukinu entitetske granice i ustanove koje ih štite, dok država ne osigura autoritet vlasti na čitavoj teritoriji, reforma će ostati samo forma političkog nadmudrivanja i besmislenog kretanja u krug.

Ako želimo jedinstvenu državu Bosnu i Hercegovinu, onda o njenom suverenitetu na čitavoj teritoriji i o njenom integritetu nema i ne može biti pregovora. Ako želimo njen opstanak, to je aksiom o kome se ne diskutuje. Ili je, možda, odluka već donesena prema scenariju podijeljenog Kipra. Mimo našeg zanja i protiv naše volje. To bi samo potvrdilo naše uvjerenje da živimo u atmosferi historijskih zabluda.

Jedinstvena država ne znači i centralizovanje ustanova moći. Naprotiv, ona podrazumijeva i široku lokalnu samoupravu pod uslovom da ova ne vodi ka jačanju tendencija lokalističke samovolje na štetu opštih i državnih interesa. Kantonalne ambicije, međutim, započinjaju zahtjevom za lokalnom samoupravom u kulturi, školstvu, zdravstvu, policiji, informisanju, a završavaju se separatističkim težnjama i teritorijalnim revandikacijama, po principu da “nema identiteta bez entiteta”. Zagovornici oživljavanja entitetskog modela u Republici srpskoj, pri samom pomenu reformi, radikalizuju svoj stav i dovode u pitanje i opstanak BiH u slučaju ukidanja entiteta: Republika srpska je njihov ratni plijen i prilika da legalizuju osvajanje teritorija i uzurpaciju dobara protjeranog nesrpskog stanovništva, da društvenu imovinu (prirodne resurse, privredne subjekte, kapital i sva inostrana potraživanja) prisvoje, podijele, proglase nacionalnom svojinom Republike srpske.

U višenacionalnoj zajednici Bosne i Hercegovine koncept separatizma, nastao i ojačan ratnim nasiljem i progonom stanovništva, apsurdan je i neodrživ. Apsurdan, jer se protivi činjenicama vjekovnog koegzistiranja i međusobnog uvažavanja različitih vjera i tradicija; neodrživ, jer moderna Evropa nalaže saradnju i razmjenu među državama i narodima bez obzira na njihovo porijeklo i uvjerenja. Pitanje je kako će se separatisti dogovarati i sporazumijevati sa strancima ako to nisu u stanju sa sunarodnicima istog porijekla i jezika.

Osim toga, Evropska zajednica traži sagovornike u državi a ne u entitetima i regijama; stoga insistiranje na jačanju entitetskih nadležnosti samo produbljava političke i nacionalne antagonizme, a sigurno produžava rok za prijem BiH u evropske institucije. Separatističke tendencije ne mogu uvrstiti državu, a ni u Evropu se ne može sa separatizmima i etnonacionalnim konceptom vlasti. Zahvaljujući imperativima ekonomske globalizacije i logici savremene privredne proizvodnje, u

Evropi se privrednici i iz najudaljenijih krajeva dogovaraju a preduzeća integrišu; u BiH su i entitetske barijere dovoljne da onemoguće svaku saradnju i razmjenu. Neshvatljivo je da se veliki privredni sistemi (elektroprivreda, komunikacije, transport i dr.) ne žele ujediniti iako to nalažu norme produktivnosti. Ideja nacionalne zatvorenosti poprima nakaradne oblike nacionalističke ideologije isključivosti, voluntarizma, samovolje.

Predloženi amandmani na Ustav BiH više obećavaju, ukazujući na drugu fazu reformi, nego što mijenjaju postojeće stanje. O radikalnim mjerama, za sada, nema ni govora. Bojim se da će u “drugoj fazi” biti prekasno za bilo kakav radikalni potez: entitetske granice će se petrificirati (ako se, uz to, ne ostvare i zahtjevi za stvaranjem trećeg entiteta), a razmjena stanovništva i zaštita vlasništva postati nemoguća, čak i ako bude takvih inicijativa. Bojim se, također, da parcijalne reforme Ustava vode ka definitivnoj legalizaciji podjele Bosne i Hercegovine. Mislim da je ovo bila posljednja prilika da država uspostavi svoj teritorijalni integritet i preuzme funkcije koje joj pripadaju. Sve dok BiH kao država ne dobije svoje ustavno-pravne kompetencije i ostvari pravo upravljanja na čitavoj državnoj teritoriji, pregovori o ustavnim promjenama ostaće na nultom stepenu, tj. na mrtvoj tački.

© 2007 Nikola Kovač

Zapis: U novembru dvije hiljade dvadesete će biti dvadeset peta godišnjica potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma. Kako se približavamo obilježavanju ovog dana, ponovo objavljujemo značajan esej o Dejtonskom mirovnom sporazumu. Ovaj esej se prvi put pojavio u posebnom broju Foruma Bosne, 38/7, “Jedinstvo i Pluralitet u Europi”, koji je uredio Rusmir Mahmutćehajić, dvije hiljade šeste godine. Tokom rata Nikola Kovač je bio ministar obrazovanja, kulture, nauke i sporta. Potom je radio kao prvi ambasador Bosne i Hercegovine u Francuskoj. Zahvaljujemo se Internacionalnom Forumu Bosna za dozvolu ponovnog štampanja ovog rada.

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.